

PART 9

BUILD-OPERATE-TRANSFER MODEL AND ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION METHODS

YAP-İŞLET-DEVRET MODELİ
VE ALTERNATİF UYUŞMAZLIK
ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

SUNA SELEN YAMAN
DİCLE IRMAK KARAYOL

PART 9

ABSTRACT | ÖZET

Within the framework of this study, first of all, the scope and features of the Build-Operate-Transfer Model (“BOT”) will be explained and the role of alternative dispute resolution methods in the resolution of disputes that may occur in the BOT model will be evaluated.

Bu çalışma çerçevesinde öncelikle Yap-İşlet-Devret Modeli’nin (“YİD”) kapsamı ve özellikleri anlatılarak YİD modelinde meydana gelebilecek uyuşmazlıkların çözümünde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının rolü değerlendirilecektir.

KEYWORDS | ANAHTAR KELİMELELER

Built - Operate - Transfer Model, Alternative Dispute Resolution, Arbitration, Foreign Investments, Bit, Investment, Icsid, Civil Service Concession

Yap-İşlet-Devret Modeli, Alternatif Uyuşmazlık Yöntemleri, Tahkim, Yabancı Yatırımlar, Bit, Yatırımcılık, Icsid, Kamu Hizmeti İmtiyazı.

I. INTRODUCTION

Considering that foreign investors prefer the Build-Operate-Transfer model in international agreements, arbitration plays an important role in the resolution of disputes that may arise in the BOT process. For this reason, the resolution of disputes arising especially within the framework of the BOT will be examined concretely within the scope of a dispute in which Turkey and the USA are parties.

Many business disagreements have arisen as a result of the advancements and innovations in commercial interactions. Arbitration is the most popular means of alternative dispute resolution for resolving problems that may emerge in Build-Operate-Transfer model agreements, which foreign investors prefer when entering into international partnerships. Many advantages provided by the arbitration method are an incentive for investors, as the litigation method is insufficient within the scope of the resolution process of this dispute.

I. GİRİŞ

Yabancı yatırımcıların uluslararası anlaşmalarda Yap-İşlet-Devret modelini tercih etmeleri göz önünde bulundurulduğunda YİD sürecinde ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde tahkim önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple özellikle YİD çerçevesinde ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü Türkiye ve ABD’nin taraf oldukları bir uyuşmazlık kapsamında somut olarak incelenecektir.

Ticari ilişkilerin gelişmesi akabinde bu gelişmelere ve yeniliklere bağlı olarak birçok ticari uyuşmazlık meydana gelmiştir. Bu ticari uyuşmazlıklardan biri, yabancı yatırımcıların uluslararası anlaşmalar yaparken çoğunlukla tercih ettiği Yap-İşlet-Devret modeli anlaşmalarda ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümü için alternatif uyuşmazlık yollarından en çok tercih edilen yöntemin tahkim olduğu görülmektedir. Tahkim yolunun sağladığı birçok avantaj dava yolunun bu uyuşmazlığın çözüm süreci kapsamında yetersiz kalmasıyla yatırımcılara teşvik niteliğinde olmaktadır.

II. ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTIONS

A. Alternative Dispute Resolution Methods

The increase and globalization of trade brings about an increase in commercial disputes. Although litigation seems to be a priority among traditional judicial remedies, after a while, alternative dispute resolution methods that examine more complex and technical issues have started to emerge due to various reasons. This system, which started to be institutionalized in the Anglo-Saxon legal system, became a common value of law over time and started to be used more widely.

The concept called conflict does not only belong to the field of law, but is also used in many areas of social life. Today, it is believed by most people that resolving disputes through the courts takes more time, causes unnecessary expense and is more likely to have negative consequences. For this reason, inaction is the most common unilateral dispute resolution method¹. In the field of law, when there is a dispute between the parties, it is seen that the first method that comes to mind for application if the parties

II. ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI

A. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Ticaretin artması ve küreselleşmesi ticari uyuşmazlıkların artmasını beraberinde getirmektedir. Geleneksel yargı yollarından dava yolu her ne kadar öncelikli görünse de bir zaman sonra türlü nedenlerden dolayı daha karmaşık ve teknik meseleleri inceleyen alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ortaya çıkmaya başlamıştır. Anglo-Sakson hukuk sisteminde kurumsallaştırılmaya başlanan bu sistem zamanla hukukun ortak bir değeri haline gelerek daha yaygın kullanılmaya başlanmıştır.

Uyuşmazlık denilen kavram sadece hukuk alanına ait olmayıp sosyal hayatın birçok alanında da kullanılmaktadır. Günümüzde çoğu insan tarafından uyuşmazlıkların yargı yolu ile çözümlenmesinin fazla zaman aldığı, gereksiz masrafa neden olacağı ve olumsuz sonuç doğurmasının daha muhtemel olduğu düşünülür. Bu nedenle hareketsiz kalmak (inaction) en sık karşılaşılan tek taraflı uyuşmazlık çözüm yolu olarak karşımıza çıkmaktadır¹. Hukuk alanına bakıldığında ise, taraflar arasında herhangi bir uyuşmazlık hasil

FOOTNOTE

¹ Cengiz Serhat Konuralp, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2011, p. 4.

DİPNOT

¹ Cengiz Serhat Konuralp, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2011, s. 4.

PART 9

do not remain inactive in this situation is litigation. This is called judicial or conventional procedure².

Increasing social and commercial relations have brought problems and this has increased the application to state courts. Therefore, the existing judicial mechanisms have started to have difficulties and technical problems due to the litigation load and workload. Such negative aspects of the traditional application method have led to the creation of alternative ways and methods for dispute resolution. Alternative dispute resolution methods are cheaper, faster than traditional methods, enabling the parties to participate in the resolution process, preventing possible hostility between the parties, thus enabling the relations of the parties to be sustainable, and creating a more effective result as they consider the interests of both parties to the dispute. Likewise, these reasons also include the solutions targeted by alternative dispute resolutions. Among these objectives are to reduce the workload of the courts, to reduce the loss of time and material, to enable the parties to take a more active role in the dispute resolution process, in summary; creating an effective solution in the shortest time and at the least cost.

B. Definition Of Alternative Dispute Resolution

Alternative dispute has different definitions in both Turkish doctrine and comparative law doctrines. *"The most popular one among the definitions in the doctrine is that alternative dispute resolution is any type of dispute resolution method that is out of the jurisdiction of state courts and constitutes an alternative to this jurisdiction"*³. This definition in the doctrine is very comprehensive and requires the addition of some details regarding the alternative dispute. The best example of this is the existence of an impartial and independent third party in definitions involving alternative dispute resolution. Accordingly, in a definition in the doctrine, it is stated that alternative dispute resolutions are methods that emerge as an alternative to judicial methods and that an impartial intervention or assistance is used⁴.

In another definition, it is stated that alternative dispute resolution is a method that can

olduğunda tarafların bu duruma hareketsiz kalmamaları halinde başvuru için akla ilk gelecek yöntemin dava yolu olduğu görülmektedir. Buna yargısal veya geleneksel usul denilmektedir².

Artan sosyal ve ticari ilişkiler sorunları da beraberinde getirmiştir ve bu durum devlet mahkemelerine müracaatı arttırmıştır. Dolayısıyla mevcut yargı mekanizmaları dava yükü, iş yoğunluğu gibi sebeplerle zorlanmaya ve teknik anlamda sorunlar yaşamaya başlamıştır. Geleneksel başvuru yönteminin bu tür olumsuz yanları uyuşmazlık çözümü için alternatif yollar ve yöntemler çıkarılmasına müncer olmuştur. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları geleneksel yollara oranla daha ucuz, daha hızlı, tarafların çözüm sürecine katılımını sağlayan, tarafların aralarında yaşanması muhtemel düşmanlığını engelleyen dolayısıyla tarafların ilişkilerinin sürdürülebilir kılınmasına olanak tanıyan, uyuşmazlığın her iki tarafının da menfaatini gözettiği için daha etkili bir sonuç meydana getiren yöntemlerdir. Keza bu sebepler aynı zamanda alternatif uyuşmazlık yollarının hedeflediği çözümleri de içermektedir. Bu hedefler arasında mahkemelerin iş yükünü azaltmak, zamana ve maddiyata dair kaybı azaltmak, tarafların uyuşmazlık çözüm sürecinde daha etkin rol almalarını sağlamak, özetle; en kısa zamanda ve en az maliyetle etkin bir çözüm yaratmak yer almaktadır.

B. Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Tanımı

Alternatif uyuşmazlık gerek Türk doktrininde gerekse mukayeseli hukuk doktrinlerinde farklı tanımlamalara sahiptir. *"Doktrinde bulunan tanımlardan en gözde olanı alternatif uyuşmazlık çözümünün, devlet mahkemelerindeki yargılama dışında kalan ve bu yargılamaya alternatif teşkil eden her tip uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğudur"*³. Doktrinde bulunan bu tanım çok kapsamlı olup alternatif uyuşmazlığa ilişkin birtakım detayların eklenmesini gerekli kılmaktadır. Buna verilebilecek en iyi örnek alternatif uyuşmazlık çözümünü içeren tanımlarda tarafsız ve bağımsız üçüncü kişinin varlığıdır. Buna göre doktrinde yer alan bir tanımda alternatif uyuşmazlık çözümlerinin yargılama yöntemlerine alternatif olarak ortaya çıkan ve tarafsız bir müdahale veya yardımın kullanıldığı yöntemler olduğu belirtilmiştir⁴.

Yine başka bir tanımda alternatif uyuşmazlık çözümünün, uyuşmazlıkların tarafsız üçün-

be used outside the judicial process or within the trial process, where the disputes are tried to be resolved with the participation of impartial third parties/ parties, the application may be mandatory or optional, but the solution reached is not binding as a rule⁵. However, when this definition is accepted, that is, when the existence of an impartial third party is seen as an essential element, the way of negotiation, which we frequently see in practice, is eliminated from alternative dispute ways. *"Accordingly, alternative dispute resolution is a method that the parties often resort to voluntarily, but in some cases, obligatory in order not to be exposed to the negative aspects of the state judiciary in order to resolve the dispute that has arisen between them. It is all kinds of methods that do not replace the state jurisdiction, complement it, enable the parties to participate in the dispute process, reach an effective but non-binding solution, which can be applied outside the judicial process or within the judicial process, and which can be accepted by the legal order"*⁶.

C. Historical Development Of Alternative Dispute Resolution

When the history of alternative dispute resolution is examined, these methods have been used by different civilizations throughout history. These methods have been institutionalized based on new reasons and old methods have been shaped according to today's needs and have an effective and institutional feature. Alternative dispute resolution methods emerged as an Anglo-Saxon origin institution in a professional sense and started to spread rapidly in Continental European countries, especially with the effect of globalization⁷. *"The process of enactment of alternative dispute resolution methods in the United States began in 1990. In 1992, the American Bar Association established a special section to spread dispute resolution methods. With the adoption of the Alternative Dispute Resolution Law in 1998, each federal district court was given the authority to create its own alternative dispute resolution programs, and thus, the institutionalization of alternative dispute resolution methods was completed and alternative dispute resolution methods became federal legal policy. In 1999, the ethical rules of alternative dispute resolution methods began to be established and the ethical principles of alternative dispute resolution methods were accepted by the Texas State Court. In Europe, the Committee of Ministers of the Council of Europe has*

cü kişi/ kişilerin katılımı ile çözümlenmeye çalışıldığı, başvurunun zorunlu ya da ihtiyari olabildiği ancak ulaşılan çözümün kural olarak bağlayıcı olmadığı, yargılama süreci dışında ya da yargılama süreci içinde başvurulabilen yöntemler olduğu ifade edilmiştir⁵. Fakat bu tanım kabul edildiğinde yani tarafsız bir üçüncü kişinin varlığı asli bir unsur olarak görüldüğünde, alternatif uyuşmazlık yollarından uygulamada sıkça gördüğümüz müzakere yolu saf dışı bırakılmış olmaktadır. *"Buna göre alternatif uyuşmazlık çözümü; tarafların, aralarında beliren uyuşmazlığın çözümünü amacıyla devlet yargısının olumsuz yönlerine maruz kalmamak için çoğu zaman iradi olmakla birlikte bazı durumlarda zorunlu olarak başvurduğu, devlet yargısını ikame etmeyip onu tamamlayan, tarafların uyuşmazlık sürecine katılımını sağlayan, tarafları etkin fakat kural olarak bağlayıcı olmayan bir çözüme ulaştıran, yargılama süreci dışında ya da yargılama süreci içinde başvurulabilen ve hukuk düzenince kabul görebilecek her türlü yöntemdir"*⁶.

C. Alternatif Uyuşmazlık Çözümünün Tarihi Gelişimi

Alternatif uyuşmazlık çözümünün tarihi incelendiğinde bu yöntemler tarih boyunca farklı uygarlıklar tarafından kullanılmıştır. Bu yöntemler günümüze kadar yeni sebeplere dayandırılarak kurumsallaşmış ve eski yöntemler günümüzün ihtiyaçlarına göre şekillendirilerek etkin ve kurumsal bir özelliğe sahip olmuştur. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları profesyonel anlamda Anglo-Sakson kökenli bir kurum olarak ortaya çıkmış ve özellikle küreselleşmenin etkisiyle Kıta Avrupası ülkelerinde de hızla yayılmaya uğurlama alanı bulmaya başlamıştır⁷. *"Amerika Birleşik Devletleri'nde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yasalaşma süreci 1990 yılında başlamıştır. 1992 yılında ise Amerikan Barolar Birliği uyuşmazlık çözüm yollarını yaymak amacıyla özel bir bölüm kurmuştur. 1998 yılında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Kanunu'nun kabulüyle her bir federal bölge mahkemesine kendi alternatif uyuşmazlık çözüm yolları programlarını oluşturma yetkisi verilmiş ve böylece alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının kurumsallaşması tamamlanarak alternatif uyuşmazlık çözüm yolları federal hukuk politikası haline getirilmiştir. 1999 yılına gelindiğinde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının etik kuralları oluşturulmaya başlanmış ve Teksas Eyalet Mahkemesi'nce alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının etik ilkeleri kabul edilmiştir. Avrupa'da Avrupa Kon-*

FOOTNOTE

2 Konuralp, p. 5.

3 Konuralp, p. 7.

4 Konuralp, p. 8.

5 Mustafa Serdar Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara, 2009, p. 127.

6 Konuralp, p. 9.

7 Bahattin Aras, 'Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Özellikleri', Adalet Dergisi, Iss. 35, 2009, p. 58-75.

DİPNOT

2 Konuralp, s. 5.

3 Konuralp, s. 7.

4 Konuralp, s. 8.

5 Mustafa Serdar Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara, 2009, s. 127.

6 Konuralp, s. 9.

7 Bahattin Aras, Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Özellikleri, Adalet Dergisi, S. 35, 2009, s. 58-75.

PART 9

taken recommendations on the development of alternative dispute resolution methods and mediation in criminal law, administrative law and in general in private law as a whole. Studies on alternative dispute resolution methods have also been carried out in the European Union. The Green Paper on alternative dispute resolution methods was prepared by the European Commission in 2002. It can be said that the aim of the Green Paper is to provide a broad-based consultation on some legal issues related to ADR (Alternative Dispute Resolution) in civil and commercial law disputes. Again, a proposal for a directive on mediation in the resolution of private law disputes was prepared by the European Commission in 2004 and presented to the European Parliament⁸.

D. Features Of Alternative Dispute Resolution

The features of alternative dispute resolution can be explained in 4 articles. The first of these, the principle of voluntariness, means that the parties can choose alternative ways in any dispute that may arise as a result of an agreement they will make before or after the dispute has arisen. Although the case of choosing alternative dispute resolutions is on a voluntary basis, it may also appear as a legal obligation in some cases. In cases where alternative dispute resolution is either compulsory or optional, if it fails, the relevant dispute may be resolved through litigation. In addition to all these, the parties have the opportunity to choose the alternative way to be applied in the settlement of the dispute.

Another and one of the most important features are the implementation of the principle of confidentiality. Contrary to state courts, confidentiality, which is one of the most important features offered to parties by alternative dispute resolutions, is often seen as the most important reason for resorting to this method. In accordance with the principle of confidentiality, all kinds of statements, documents and confessions submitted by the parties during the resolution process are kept confidential. Even if this dispute is the subject of the lawsuit, the aforementioned confidentiality also manifests itself in the litigation process. With this assurance, a more open and sincere solution process is formed. The said confidentiality binds not only the parties to the dispute but also the participants, and this situation encourages the parties to prefer the alternative dispute method. The principle

seyi Bakanlar Komitesi ceza hukukunda, idare hukukunda ve genel olarak özel hukukun tamamında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının ve arabuluculuğun geliştirilmesi yönünde tavsiye kararları almıştır. Avrupa Birliği'nde de alternatif uyuşmazlık çözüm yolları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından 2002 yılında alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına ilişkin olarak Yeşil Kitap hazırlanmıştır. Yeşil Kitap'ın amacının, medeni hukuk ve ticaret hukuku uyuşmazlıklarında ADR (Alternative Dispute Resolution) ile ilgili bazı hukuki konularda, geniş tabanlı bir istişare yapmak olduğu söylenebilir. Yine Avrupa Komisyonu'nca 2004 yılında özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümünde arabuluculuk hakkında bir yönerge teklifi hazırlanmış ve Avrupa Parlamentosu'na sunulmuştur⁸.

D. Alternatif Uyuşmazlık Çözümünün Özellikleri

Alternatif uyuşmazlık çözümlerinin özellikleri 4 maddede açıklanabilmektedir. Bunlardan ilki olan gönüllülük esası, tarafların uyuşmazlık öncesinde veya uyuşmazlık çıktıktan sonra yapacakları bir anlaşma sonucu oluşabilecek herhangi bir uyuşmazlıkta alternatif yolları tercih edebilmeleri anlamına gelmektedir. Alternatif uyuşmazlık yollarını tercih etme hali her ne kadar gönüllülük esasına bağlanmış olsa da bazı durumlarda kanuni bir zorunluluk olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Alternatif uyuşmazlık çözümünün gerek mecburi gerek ihtiyari olduğu durumlarda başarısızlık ile sonuçlanması halinde ilgili uyuşmazlık dava yolunda çözülebilecektir. Tüm bunlara ek olarak tarafların uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak alternatif yolu seçme imkanları bulunmaktadır.

Bir diğer ve en önemli özelliklerden biri ise gizlilik esasının uygulanmasıdır. Devlet mahkemelerinin tam aksine alternatif uyuşmazlık yollarının taraflara sunduğu en önemli özelliklerden biri olan gizlilik çoğu zaman bu yönetime başvurma'nın en önemli sebebi olarak görülmektedir. Gizlilik esası uyarınca çözüm süreci boyunca taraflar tarafından sunulan her türlü beyan, belge ve ikrarlar gizli tutulmaktadır. Bu uyuşmazlık davaya konu olsa dahi söz edilen gizlilik dava sürecinde de kendini göstermektedir. Bu güvencenin verilmesiyle beraber daha açık ve samimi bir çözüm süreci oluşmaktadır. Söz konusu gizlilik sadece uyuşmazlığın taraflarını değil aynı zamanda katılanları da bağlamaktadır ve bu durum alternatif uyuşmazlık yönteminin tercih edilmesinde tarafları teşvik niteliğindedir.

of confidentiality can be ignored by mutual agreement of the parties.

While party dominance and flexibility are another important feature of alternative dispute resolution, since it aims not to carry the complex procedures involved in the trial, it gives the parties a wide authority over the method to resolve the dispute. As long as the parties deem necessary, they can decide that the third party will intervene in the dispute and participate effectively in the resolution process.

Finally, the fact that some alternative dispute resolutions are not binding and therefore the decision to be taken at the end of the dispute process remains only as a recommendation, gives the parties the opportunity to implement the decision taken in line with their wishes. On the other hand, the parties can decide that the decision made as a result of their agreement is binding. However, they should not force the other party to do so. At the end of the dispute resolution methods, it is understood that it does not constitute a final judgment since the dispute can be brought to the litigation in any way.

E. Advantages And Disadvantages Of Alternative Dispute Methods

"In the doctrine, alternative dispute resolution is explained on the basis of 4 C's. These are consensus, continuity, control and confidentiality"⁹. Continuity is defined as the parties' continuing connection without degradation, while consensus is defined as the parties' participation in the settlement process and their will as a crucial component. Confidentiality is the process of resolving a disagreement outside of the public eye, whereas control is the process moving forward in accordance with the needs and desires of the parties.

The most important factors in choosing alternative dispute resolution methods are the earning of money and time. When compared to traditional litigation, these procedures settle disputes significantly faster, and the likelihood of using expert witnesses is decreased because the disagreement is decided by a committee of experts in the area of dispute. The decision reached as an outcome of the conflict will be more voluntarily complied with if the parties actively participate in its settlement, increasing its binding nature.

Gizlilik esası tarafların karşılıklı anlaşmalarıyla göz ardı edilebilmektedir.

Taraf hakimiyeti ve esneklik, alternatif uyuşmazlık çözümünün bir diğer önemli özelliği olmakla beraber yargılamada yer alan karmaşık usulleri bünyelerinde taşımamayı hedeflediğinden taraflara uyuşmazlığı çözecek olan yöntem üzerinde geniş bir yetki tanımaktadır. Taraflar gerekli gördükleri sürece uyuşmazlığa üçüncü kişinin müdahale etmesini kararlaştırıp çözüm sürecine etkin bir biçimde katılabilmektedir.

Son olarak bazı alternatif uyuşmazlık çözümlerinin bağlayıcı olmaması ve dolayısıyla uyuşmazlık süreci sonunda alınacak kararın sadece bir tavsiye olarak kalması taraflara istekleri doğrultusunda alınan kararı hayata geçirme imkânı vermektedir. Buna karşın taraflar anlaşmaları sonucunda verilen kararın bağlayıcı olmasını kararlaştırabilmektedir. Ancak bunu yaparken karşı tarafı zorlaması söz konusu olmamalıdır. Uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin sonunda söz edilen uyuşmazlık her şekilde dava yoluna taşınabildiğinden kesin hüküm teşkil etmediği anlaşılmaktadır.

E. Alternatif Uyuşmazlık Yöntemlerinin Avantajları Ve Dezavantajları

"Doktrinde alternatif uyuşmazlık çözümü 4 C esasıyla açıklanmaktadır. Bunlar consensus (fikir birliği), continuity (süreklilik), control (kontrol) ve confidentiality'dir (gizlilik)"⁹. Tarafların çözüm sürecinin bir parçası olması ve iradelerinin esaslı bir unsur olması consensus, tarafların süregelen ilişkisinin bozulmadan devam etmesi continuity, sürecin tarafların talep ve istekleri doğrultusunda ilerlemesi control ve uyuşmazlığın toplumun bilgisinden uzak bir şekilde çözülmesi confidentiality olarak nitelendirilmektedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının tercih edilmesindeki en büyük etkenler para ve zamandan ciddi şekilde kar elde edilmesidir. Bu yöntemler geleneksel dava yoluna oranla hem çok daha kısa sürede çözülmekte hem de uyuşmazlığın alanında uzman kişilerden oluşan bir mahkemede çözümlenmesi bilirkişiye başvurma oranını azaltmaktadır. Tarafların aktif bir biçimde çözüme katılması uyuşmazlık sonucunda verilen karara gönüllü olarak uymayı ve dolayısıyla verilen karara bağlayıcılığı arttıracaktır. Alternatif klasik

FOOTNOTE

8 Müjgan Karyagdı/ İlhami Öztürk, Vergi ve Sermaye Piyasası Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, İstanbul, 2009, p. 8.

9 M. Kamil Yıldırım, "İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında", in: Prof. Dr. Yavuz Alangoya için Armağan, İstanbul, 2007, p. 349.

DİPNOT

8 Müjgan Karyagdı/ İlhami Öztürk, Vergi ve Sermaye Piyasası Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, İstanbul, 2009, s. 8.

9 M. Kamil Yıldırım, "İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında", in: Prof. Dr. Yavuz Alangoya için Armağan, İstanbul, 2007, s. 349.

PART 9

The alternative offers a less adversarial environment compared to the classical litigation procedure. This situation will especially contribute positively to the continuity of commercial relations, the development of relations in a constructive system will keep the relations between the parties tighter, on the contrary to the combative environment of the traditional litigation.

The most effective reason for the parties to choose alternative dispute methods is confidentiality. When it comes to family businesses and commercial matters, the parties prioritize confidentiality in order not to damage their reputations. Contrary to the traditional litigation, offering the parties a privacy area that they can decide on themselves allows both parties to be involved in a more open trial process and both parties win.

Alternative dispute resolutions have their advantages as well as disadvantages. First of all, since these methods depend on the wishes and active participation of the parties, the unwillingness of one party leads to malicious uses such as prolonging the process. If there is a situation where that both parties are not financially equivalent to each other, it becomes difficult to satisfy both parties in the negotiation process. Such a situation undermines the goal of "satisfactory solution".

In addition to all these, breaking with the traditional way, not applying to state courts, in short, going out of the ordinary can create distrust for the parties. The loss of trust in alternative dispute methods, in which the parties take an active role and where flexibil-

dava yolunda gerçekleştirilen yargılama ile karşılaştırıldığında daha az mücadeleci bir ortam sunmaktadır. Bu durum özellikle ticari ilişkilerin sürekliliğine olumlu katkıda bulunacaktır, ilişkilerin yapıcı bir sistemde ilerlemesi taraflar arasındaki ilişkileri geleneksel dava yolunun mücadeleci ortamının tam aksine daha sıkı tutacaktır.

Tarafların alternatif uyuşmazlık yöntemlerini seçmelerindeki en etkili sebep gizliliğidir. Konu aile şirketleri ve ticari meseleler olduğunda taraflar itibarlarına zarar gelmemesi amacıyla gizliliği ön planda tutmaktadır. Geleneksel dava yolunun aksine taraflara kendilerinin kararlaştırabilecekleri bir mahremiyet alanı sunmak hem tarafların daha açık bir yargılama sürecine dahil olmalarına hem de iki tarafın da kazanmasına olanak sağlamaktadır.

Alternatif uyuşmazlık yollarının tüm bu sayılan avantajlarının yanı sıra dezavantajları da bulunmaktadır. Öncelikle bu yöntemler tarafların istekleri ve aktif katılımlarına bağlı olduğundan bir tarafın istekli olmaması durumu sürecin uzaması gibi kötü niyetli kullanımlara yol açmaktadır. Her iki tarafın da maddi olarak birbirine denk olmaması müzakere sürecinde iki tarafı da memnun etmeyi zorlaştırır. Böyle bir durum ise "tatmin edici çözüm" hedefine halel getirmektedir.

Bütün bunlara ilaveten geleneksel yoldan kopmak, devlet mahkemelerine başvurmak kısacası alışılmışın dışına çıkmak taraflar için güvensizlik oluşturabilir. Tarafların aktif olarak rol aldığı ve esnekliğin hâkim olduğu alternatif uyuşmazlık yöntemlerine güven-

ity is dominant, will significantly reduce the demand for these ways. The inadequacy of the third parties that will contribute to the dispute resolution in terms of professional expertise, impartiality, independence and confidentiality will cause the alternative dispute resolution to not have the expected effects. Another problem arises from the lack of decision unity. It is possible that different decisions will be made regarding similar cases, since the decisions that emerged as a result of the conflict cannot have the quality of case law. Therefore, this state of ignorance will create a disadvantage for the parties in applying to alternative dispute resolutions.

F. Types Of Alternative Dispute Resolution

1. Generally

Although methods such as negotiation, mediation, conciliation and arbitration come to mind when alternative solutions are mentioned, alternative dispute resolution methods are not limited to these. Mixed alternative dispute resolution methods are formed when the above-mentioned methods change the purposes of the parties or the nature of the dispute, or even a combination of several of them. For example; Mediation+Arbitration: It is possible to create secondary solutions such as the Med-Arb (mediation+arbitration) method. Apart from all these, the parties to the dispute can create alternative dispute resolution methods other than negotiation, mediation, conciliation and arbitration with combining one or more of these methods¹⁰.

2. Classification

With the changes made on the existing alternative dispute methods, the boundaries of the concepts can change continuously. Therefore, when it comes to the classification of these concepts, the first of the distinctions is the distinction between primary and mixed (secondary) methods¹¹. When it comes to alternative ways of dispute such as mediation, arbitration, negotiation and conciliation, the first methods that come to mind are the primary ones. Secondary methods, on the other hand, are formed by changing the shape of the primary methods listed above and gaining a new form. Examples of these methods are serial jury trials, impartial preliminary assessment, and short hearings.

nin sarsılması bu yollara olan talebi önemli ölçüde azaltacaktır. Uyuşmazlık çözümüne katkı sağlayacak üçüncü kişilerin mesleki uzmanlık, tarafsızlık, bağımsızlık ve gizlilik noktasında yetersiz olmaları alternatif uyuşmazlık çözümünün kendisinden beklenen etkileri doğurmamasına sebebiyet verecektir. Bir diğer problem ise karar birliğinin bulunmayışından kaynaklanmaktadır. Uyuşmazlık sonucunda ortaya çıkan kararlar içtihat niteliğine sahip olamayacağından benzer davalar ile ilgili farklı kararlar verilmesi olasıdır. Dolayısıyla bu bilinmezlik durumu taraflar açısından alternatif uyuşmazlık yollarına başvuruda dezavantaj yaratacaktır.

F. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Türleri

1. Genel Anlamda

Alternatif çözüm yolları denildiğinde her ne kadar akla müzakere, arabuluculuk, uzlaştırma ve tahkim gibi yöntemler gelse de aslında alternatif uyuşmazlık çözüm yolları bunlardan ibaret değildir. Yukarıda sayılan yöntemlerin tarafların amaçlarında veya uyuşmazlık niteliklerinde bir değişiklik olmasıyla hatta birkaçının bir araya gelmesiyle karma alternatif uyuşmazlık çözüm yolları oluşmaktadır. Örneğin; Arabuluculuk+Tahkim: Med-Arb (mediation+arbitration) yönteminin oluşması gibi ikincil özellikli çözüm yolları oluşması mümkündür. Tüm bunların dışında uyuşmazlığın tarafları müzakere, arabuluculuk, uzlaştırma ve tahkim yöntemlerinin biri veya birkaçını bir araya getirmeden bunlar dışında da başka alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri oluşturabilirler¹⁰.

2. Sınıflandırılması

Mevcut alternatif uyuşmazlık yöntemleri üzerinde yapılan değişikliklerle kavramların sınırları sürekli olarak değişebilmektedir. Dolayısıyla konu bu kavramların sınıflandırılması olduğunda ayrımlardan ilki, birincil ve karma (ikincil) yöntemler ayrımıdır¹¹. Arabuluculuk, tahkim, müzakere ve uzlaştırma gibi alternatif uyuşmazlık yolları denildiğinde akla ilk gelen yöntemler birincil olanlardır. İkincil yöntemler ise yukarıda sayılan birincil yöntemlerin şekil değiştirerek yeni bir biçim kazanmasıyla oluşmaktadır. Bu yöntemlere örnek olarak seri jüri yargılaması, tarafsız ön değerlendirme ve kısa duruşma verilebilir.

FOOTNOTE

¹⁰ Süha Tanrıver, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, TBB Dergisi, İss. 64, 2006, p. 151-177.

¹¹ Ziynet Seldağ Ceylan, "Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri", Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, İss. 107 İstanbul, 2000, p. 70-71.

DİPNOT

¹⁰ Süha Tanrıver, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, TBB Dergisi, S. 64, 2006, s. 151-177.

¹¹ Ziynet Seldağ Ceylan, Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S. 107 İstanbul, 2000, s. 70-71.

PART 9

G. Alternative Dispute Resolutions

1. Negotiation

The negotiation, which is highly demanded abroad, unfortunately cannot find much application in our country. According to Ziya Akıncı; "Negotiation is the communication carried out directly by the parties or through the parties' lawyers, without the intervention of an impartial third party, in order to reach a common decision on the resolution of a dispute. Negotiation is a way in which the parties can participate in accordance with their own will and wishes, and play a role in the resolution of the dispute without the intervention of a third party. The aim here is not to refute the opinion of the other party, but to reveal the problem more clearly and to reach a solution that can be accepted by both parties, considering mutual interests"¹². In this method, lawyers can act as placeholders for the parties during the resolution process, as well as the parties may perform the dispute resolution without resorting to a placeholder. Another important point to be noted in this regard is that the principle of confidentiality also manifests itself in the negotiation. Statements, documents and confessions put forward during the resolution process of the dispute will not be used as evidence in the lawsuit that may occur later.

There are two different types of negotiation. The first of these is competitive negotiation, while the other is collaborative and solution negotiation. When looking at the meanings of the words, the way the negotiation types work is clearly visible, but to summarize; During competitive negotiation, the parties put their common interests aside and see negotiation as a battle to be won. On the other hand, in the collaborative and solution-oriented negotiation method, the parties mutually renounce their wishes by considering their common gains.

2. Mediation

The method of resolving the resulting dispute through a third party is called mediation. It is among the most frequently used and the first dispute resolution methods in our country. Parties, who start the resolution of the dispute at the mediation stage, can then take the same dispute to the court or arbitration. Although mediation is based

G. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

1. Müzakere

Yurtdışında fazlasıyla talep gören müzakere ne yazık ki ülkemizde fazlaca uygulama alanı bulamamaktadır. Ziya Akıncı'ya göre; "Müzakere, bir uyuşmazlığın çözümü konusunda ortak bir karara ulaşmak için araya tarafsız bir üçüncü kişi girmeden doğrudan taraflarca veya tarafların avukatları aracılığıyla yürütülen iletişimidir. Müzakere; tarafların kendi iradeleri ve istekleri doğrultusunda katılabilecekleri, araya üçüncü kişi girmeden uyuşmazlığın çözümünde bizzat rol oynayacağı bir yoldur. Burada amaç diğer tarafın fikrini çürütmek değil, problemin daha açık ortaya konmasını sağlamak ve karşılıklı menfaatleri dikkate alarak, her iki tarafın da kabul edebileceği bir çözüme ulaşabilmektir"¹². Bu yöntemde avukatlar çözüm sürecinde taraflara vekillik yapabileceği gibi taraflar uyuşmazlık çözümünü vekile başvurmadan da gerçekleştirebilirler. Bu konuda belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise gizlilik esasının kendini müzakerede de göstermesidir. Uyuşmazlığın çözüm süreci boyunca ileri sürülen beyan, belge ve ikrarlar daha sonrasında oluşabilecek dava yolunda delil olarak kullanılamayacaktır.

Müzakerenin iki farklı türü bulunmaktadır. Bunların ilki rekabetçi müzakere iken diğeri işbirlikçi ve çözümcü müzakeredir. Kelimelerin anlamlarına bakıldığında müzakere türlerinin işleyiş biçimi açıkça gözükse de özetlemek gerekirse; rekabetçi müzakere sırasında taraflar ortak yararlarını bir kenara bırakıp müzakereyi kazanılması gereken bir savaş olarak görmektedirler. Buna karşın işbirlikçi ve çözümcü müzakere yönteminde taraflar ortak kazançlarını düşünerek karşılıklı bir şekilde isteklerinden feragat etmektedir.

2. Arbuluculuk

Ortaya çıkan uyuşmazlığın üçüncü bir kişi aracılığıyla çözüme kavuşturulma yöntemine arbuluculuk denilmektedir. Ülkemizde de en sık kullanılan ve akla ilk gelen uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin arasında gelmektedir. Uyuşmazlığın çözümüne arbuluculuk aşamasında başlayan taraflar devamında aynı uyuşmazlığı mahkeme veya tahkime taşı-

on voluntary participation, for example in Turkish Law, application to mediation is accepted as mandatory before applying to the court. The parties can withdraw from the mediation process at any time. During the mediation, the parties can determine the principles and the principle of confidentiality shows itself here as well. The process will be kept confidential and the statements and documents in this process will not be used as evidence at the court stage. Unless otherwise agreed, the parties comply with this principle. Unlike negotiation, an impartial third party plays a role in the resolution of the dispute in the mediation process, but the third party's powers are limited, and it plays the role of helping the parties in the resolution of the dispute.

3. Reconciliation

In reconciliation, as in mediation, the dispute is resolved by an impartial third party, and these two methods are often interchangeable. The aim is to reach a common solution by fulfilling the wishes of both parties, but the only feature that distinguishes conciliation from mediation is that the conciliator produces a solution in favor of both parties. The conciliator, who plays a more active role from the parties and is at the center in the resolution of the conflict, is the person who will make the most effort to reach a solution, keep the communication tight, identify the problems and produce effective solutions.

The application to reconciliation is made by the referral of the courts or by mutual agreement of the parties in the cases stipulated by the law. In cases where it is stipulated as a prerequisite to resort to reconciliation before applying to local courts under the law, the parties must first resort to mediation. Otherwise, the case will be rejected due to non-fulfillment of the case requirement¹³.

The solution proposals put forward by the conciliator can be arranged according to the wishes and desires of the parties, and the conciliator can request additional documents from the parties at any time. As with other resolution methods, confidentiality is at the forefront in this method, unless the parties agree otherwise. The suggestions given by the conciliator are not binding, and even if the parties sign this solution, the ways of applying to the court remain open.

yabilmektedir. Arbuluculuk her ne kadar gönüllü katılımı esas olsa da örneğin Türk Hukuku'nda hukukun bazı alanlarında mahkemeye başvurudan önce arbuluculuğa başvuru zorunlu olarak kabul görmektedir. Taraflar istedikleri zaman arbuluculuk sürecinden çekilebileceklerdir. Arbuluculuk esnasında taraflar esasları belirleyebileceği gibi gizlilik prensibi kendini burada da göstermektedir. Süreç gizli tutulup bu süreçteki beyanlar ve belgeler mahkeme aşamasında delil olarak kullanılmayacaktır. Aksi kararlaştırılmadığı müddetçe taraflar bu ilkeye uyum sağlamaktadır. Müzakereden farklı olarak arbuluculuk sürecinde tarafsız üçüncü kişi uyuşmazlığın çözümünde rol oynamaktadır ancak söz konusu üçüncü kişinin yetkileri sınırlıdır, uyuşmazlığın çözümünde taraflara yardımcı olma rolünü üstlenmektedir.

3. Uzlaştırma

Uzlaştırma da arbuluculukta olduğu gibi uyuşmazlık tarafsız üçüncü kişi tarafından çözümlenmektedir ve bu iki yöntem çoğunlukla birbirinin yerine geçmektedir. Amaç iki tarafın da isteklerini yerine getirerek ortak bir çözüme ulaşmaktır ancak uzlaştırmayı arbuluculuktan ayıran yegâne özellik uzlaştırıcının iki tarafın da lehine olacak şekilde çözüm yolu üretmesidir. Taraflardan daha etkin bir rol oynayan ve uyuşmazlığın çözümünde merkezde bulunan uzlaştırıcı çözüme ulaşmak adına en çok çaba harcayacak, iletişimi sıkı tutacak ve sorunları belirleyip efektif çözümler üretecek kişidir.

Uzlaştırma yoluna başvuru, kanunun öngördüğü hallerde mahkemelerin sevkıyla veya tarafların karşılıklı olarak uzlaşmada anlaşmalarıyla olmaktadır. Kanun kapsamında yerel mahkemelere başvurudan önce uzlaştırmaya başvurulmasının ön şart olarak öngörüldüğü durumlarda tarafların öncelikle uzlaştırma yoluna başvurması gerekmektedir. Aksi durumda dava, dava şartının yerine getirilmemesi sebebiyle reddedilecektir¹³.

Uzlaştırıcı tarafından öne sürülen çözüm önerileri tarafların istek ve arzularına göre düzenlenebilmekte ayrıca uzlaştırıcı istediği zamanlarda taraflardan ek belge talebinde bulunabilmektedir. Diğer çözüm yöntemlerinde olduğu gibi taraflar aksini kararlaştırmadıkları sürece bu yöntemde de gizlilik ön plandadır. Uzlaştırıcının verdiği öneriler bağlayıcı nitelikte olmayıp taraflar bu çözümün altına imza atsa dahi mahkemeye başvuru yolları açık kalmaktadır.

FOOTNOTE

¹² Ziya Akıncı, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi Yayınları, V. XVIII, Ankara, 1996, p. 93-109.

¹³ Konuralp, p. 36.

DİPNOT

¹² Ziya Akıncı, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi Yayınları, C. XVIII, Ankara, 1996, s. 93-109.

¹³ Konuralp, s. 36.

PART 9

4. Arbitration

Arbitration, which has been a popular alternative conflict resolution tool for many years, particularly among businesspeople, is increasingly chosen over local courts due to time and cost considerations. Arbitration is one of the most applied methods in the Build-Operate-Transfer model, and this article will examine arbitration in detail.

H. General Principles Of Arbitration And National Arbitration In Turkish Law**1. Compulsory and Voluntary Arbitration**

The form of arbitration that is required by law and the parties have no participation in its implementation is termed compulsory arbitration. Compulsory arbitration is an exception and in which cases the arbitration is compulsory is regulated by the provisions of the special law. The parties cannot apply to state courts in matters and cases that belong to compulsory arbitration¹⁴. If the arbitration procedure to be applied in disputes within the scope of compulsory arbitration is not specified, the provisions of the Code of Civil Procedure regarding voluntary arbitration will find application by analogy. As an example of compulsory arbitration can be listed in Turkish Law are Law 3533 on Settlement of Disputes Between Public Institutions by Compulsory Arbitration¹⁵, Turkish Football Federation Dispute Resolution Board and Arbitration Board.

4. Tahkim

Uzun yıllar boyu özellikle ticaret ile uğraşan kişiler bazında fazlasıyla kullanılan bir alternatif uyuşmazlık yolu olan tahkim günümüzde yerel mahkemelerin süre, masraf vb. dezavantajlarından kaçınmak için tercih edilmektedir. Yap-İşlet-Devret modelinde de en çok uygulanan yöntemlerden biri tahkim olduğundan bu makalede tahkim detaylandırılarak incelenecektir.

H. Tahkimin Genel Esasları Ve Türk Hukukunda Milli Tahkim**1. Mecburi Tahkim ve İhtiyari Tahkim**

Kanunun zorunlu olarak öngördüğü ve tarafların uygulanmasında hiçbir rolü bulunmadığından re'sen gözetilen tahkim türüne mecburi tahkim denilmektedir. Mecburi tahkim istisnadır ve tahkimin hangi hallerde mecburi olduğu özel kanun hükümleriyle düzenlenmiştir. Taraflar mecburi tahkime ait olan iş ve davalarda devlet mahkemelerine başvuramazlar¹⁴. Mecburi tahkim kapsamına giren uyuşmazlıklarda uygulanacak tahkim usulü belirtilmediği takdirde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ihtiyari tahkime ilişkin hükümleri kıyasen uygulama alanı bulacaktır. Türk Hukukunda yer alan mecburi tahkime örnek olarak 3533 Kamu Kuruluşları Arasındaki Uyuşmazlıkların Mecburi Tahkim Yolu ile Çözülmesi Kanunu¹⁵, Türkiye Futbol Federasyonu Uyuşmazlık Çözüm Kurulu ve Tahkim Kurulu verilebilir.

On the other hand, in cases where the law does not provide for arbitration, resorting to arbitration is called voluntary arbitration. Although the parties are not obliged to apply in voluntary arbitration, the parties can resort to traditional legal remedies for the resolution of the dispute or they can appoint an impartial third party to resolve the dispute. When we look at Turkish Law, we see that discretionary arbitration is regulated within the Code of Civil Procedure, but the regulations are not limited to this law, but are also regulated by special laws.

2. Ad Hoc Arbitration and Institutional Arbitration

Ad hoc arbitration is a type of arbitration in which the parties act freely to resolve the dispute, whereas institutional arbitration is a type of arbitration in which a specific institution moves the resolution process forward in line with its regulations. The purpose of the parties to act freely; The arbitrators of the parties can act according to their own wishes in choosing the method to be applied in the settlement of the dispute and the place where the settlement will be carried out. As a matter of fact, if the arbitration procedure has not been determined, the arbitrators will determine the procedure to be applied. The benefit of ad hoc arbitration is that the parties can act flexibly and that it is less costly in terms of fees to be paid to the institution than institutional arbitration.

On the other hand, there is no need for the parties to determine the rules, since the rules that already exist in institutional arbitration are to be respected. Predetermined procedures and rules give more confidence to the parties, thus ensuring that institutional arbitration is more likely to be preferred. These institutions provide administrative control not only in the appointment of an arbitrator to the dispute, but also in the entire resolution process. Arbitrators do not work continuously in the institution, and in every application made by the parties, an arbitrator authorized to resolve the dispute is appointed. Although not every arbitration institution is the same, the parties should conduct a comprehensive research on the institution to which they will apply. In addition to the advantages of institutional arbitration, it has disadvantages such as being costly and taking a long time due to formality.

Buna karşın kanunun tahkimi öngörmediği durumlarda tahkime başvurulması ihtiyari tahkime girmektedir. İhtiyari tahkimde tarafların başvurma zorunluluğu olmamakla beraber, taraflar uyuşmazlığın çözümü açısından geleneksel yargı yoluna başvurabilirler veya tarafsız üçüncü kişiyi uyuşmazlığın çözümü için atayabilirler. Türk Hukuku'na bakıldığında ihtiyari tahkimin Hukuk Muhakemeleri Kanunu içerisinde düzenlendiğini görmekteyiz ancak düzenlemeler bu kanunla sınırlı kalmamış, özel kanunlarla da düzenlenmiştir.

2. Ad Hoc Tahkim ve Kurumsal Tahkim

Ad hoc tahkim tarafların uyuşmazlığın çözümünde serbest bir şekilde hareket ettikleri, kurumsal tahkim ise belli bir kurumun usulüne uygun çözüm sürecinin ilerletildiği tahkim biçimidir. Tarafların serbest şekilde hareket etmelerinden maksat; tarafların hakemleri, uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak usulü ve çözümün gerçekleştirileceği yeri seçme konusunda kendi istekleri doğrultusunda hareket edebilmeleridir. Nitekim tahkim usulü belirlenmediyse hakemler uygulanacak usulü belirleyeceklerdir. Ad hoc tahkimin yararı tarafların esnek hareket edebilmesinin yanı sıra kurumsal tahkime göre kuruma ödenecek harçlar bakımından daha az masraflı olmasıdır.

Öte yandan kurumsal tahkimde halihazırda var olan kurallara riayet edilmesi söz konusu olduğundan, tarafların kuralları belirlemesine ihtiyaç yoktur. Önceden belirlenmiş olan usul ve kurallar taraflara daha çok güven vermekte, dolayısıyla kurumsal tahkimin tercih edilme olasılığının daha yüksek olmasını sağlamaktadır. Bu kurumlar yalnızca uyuşmazlığa hakem atamada değil tüm çözüm sürecinde idari denetim sağlamaktadır. Hakemler kurumda devamlı görev yapmaktan, taraflarca yapılan her başvuruda o uyuşmazlığı çözmeye yetkili hakem atanmaktadır. Her tahkim kurumu birbirinin aynısı olmakla beraber taraflar başvuracakları kurum hakkında kapsamlı bir araştırma yapmalıdır. Kurumsal tahkimin avantajları yanında masraflı olması ve resmiyet dolayısıyla uzun sürmesi gibi dezavantajları bulunmaktadır.

DİPNOT

¹⁴ Erol Türel, Tahkim Yargılaması ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 2004, s. 561.

¹⁵ 29.06.1938 Tarihli ve 1657 Sayılı Resmî Gazete.

FOOTNOTE

¹⁴ Erol Türel, Tahkim Yargılaması ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 2004, p. 561.

¹⁵ 29.06.1938 Tarihli ve 1657 Sayılı Resmî Gazete.

PART 9

3. Single Stage Arbitration and Two Stage Arbitration

If an application is made to the judiciary against the decision of the arbitrators about the dispute, this situation is called single-stage arbitration. In two stage arbitration, which has a special aspect of arbitration, an application is made to a higher level within the same institution against the decision of the arbitrators about the dispute. The conditions of application to state courts against the decision of the higher authority are determined according to the legal rules of the countries. For example, while a single stage arbitration method has been determined in Turkish Law, two stage arbitration has been adopted in Dutch Law.

4. Bilateral Arbitration and Multilateral Arbitration

In the case, the parties are divided into two as the defendant and the plaintiff, but it is possible that there may be more than one person on both sides. Bilateral arbitration is the situation in which there is only one person in the position of the party applying for arbitration. In multilateral arbitration, there is more than one person in the position of party. Application to multilateral arbitration is usually encountered in investment contracts and work agreements because the responsibility of performance rests on more than two people¹⁶. Applying to more than one arbitration court in such disputes will cause extra costs, delays and inconsistent decisions.

5. National Arbitration and International Commercial Arbitration

States have adopted different models when it comes to national and international commercial arbitration. For example, while Russia adopts the UNCITRAL model in international commercial arbitration, it includes different legislation in national arbitration. This is also the case for Turkey. The biggest difference between national arbitration and international commercial arbitration arises in the enforcement and implementation of the decision rendered as a result of the dispute. National arbitration is a type of arbitration that is within the boundaries of a certain legal system due to the parties and the subject of the dispute and is independent of the foreign legal system. Accordingly, national arbitration is controlled and regulated by the legal order of the country to which it is affiliated.

3. Tek Kademeli Tahkim ve İki Kademeli Tahkim

Tahkim çözümünde hakemlerin uyuşmazlık hakkında verdikleri karar aleyhine yargı yoluna müracaat ediliyorsa bu durum tek kademeli tahkim olarak adlandırılmaktadır. Tahkimin özel bir görünüşü olan iki kademeli tahkimde ise hakemlerin uyuşmazlık hakkında verdikleri karar aleyhine aynı kurum içerisinde bir üst seviyeye müracaat edilmektedir. Üst merciinin vereceği karara karşı devlet mahkemelerine başvuru şartları ülkelerin kendi hukuk kurallarına göre belirlenmektedir. Örneğin Türk Hukukunda tek kademeli bir tahkim yolu belirlenmişken Hollanda Hukukunda iki kademeli tahkim benimsenmiştir.

4. İki Taraflı Tahkim ve Çok Taraflı Tahkim

Davada taraflar davalı ve davacı olarak ikiye ayrılmaktadır ancak iki tarafta da birden fazla kişinin bulunması mümkündür. İki taraflı tahkim, tahkime başvuran taraf konumunda tek kişinin bulunması durumudur. Çok taraflı tahkimde ise taraf konumunda birden fazla kişi bulunmaktadır. Çok taraflı tahkime başvuru genelde yatırım sözleşmeleri ve istisna akitlerinde karşımıza çıkmaktadır çünkü ifa sorumluluğu ikiden fazla kişinin üzerindedir¹⁶. Bu tür uyuşmazlıklarda birden çok tahkim mahkemesine başvurulması ekstra masraf, gecikme ve birbiriyle uyuşmayan kararlara sebep olacaktır.

5. Milli Tahkim ve Milletlerarası Ticari Tahkim

Devletler milli tahkim ve milletlerarası ticari tahkim söz konusu olduğunda farklı modelleri benimsemiştir. Örneğin Rusya milletlerarası ticari tahkimde UNCITRAL modelini benimserken milli tahkimde farklı mevzuata yer vermektedir. Keza Türkiye için de durum bu şekildedir. Milli tahkim ve milletlerarası ticari tahkimin aralarındaki en büyük fark uyuşmazlık sonucu verilen kararın tenfizi ve uygulanmasında ortaya çıkmaktadır. Milli tahkim taraflar ve uyuşmazlık konusu sebebiyle belirli bir hukuk sistemi sınırları içerisinde bulunan ve yabancı hukuk sisteminden bağımsız olan tahkim türüdür. Buna bağlı olarak milli tahkim bağlı olduğu ülkenin hukuk düzenince kontrol edilmekte ve düzenlemelere tabi olmaktadır.

In order not to create confusion in practice, the concept of international commercial arbitration is used instead of international arbitration, because the meaning of the concept of arbitration is seen as a superior concept that takes place in the resolution of international disputes and falls within the scope of international law. International commercial arbitration is used for arbitrations that fall into the field of private law in order to avoid any confusion while interpreting the concept.

As can be understood from the foregoing, national arbitration is bound to the legal system of a particular country, while international commercial arbitration will not be bound to the legal system of a particular country.

III. BUILT OPERATE TRANSFER MODEL**A. Built - Operate - Transfer**

The Build, Operate, Transfer ("BOT") Model is a technique that comes into being as a result of the privatization efforts of the facilities under the management of public administrations. It is installed and funded by the private sector and permits the transfer of the operating process to the administration once a sufficient profit is made. This model, which makes use of the budget resources in the private sector and the knowledge/ experience from the past, is the most prominent among the public-private partnerships.

Uygulamada karışıklık yaratmaması adına milletlerarası tahkim denilmesi yerine milletlerarası ticari tahkim kavramı kullanılmakta çünkü tahkim kavramının anlamı devletlerarası uyuşmazlıkların çözümünde yer alan ve milletlerarası hukuk kapsamına giren bir üst kavram olarak görülmektedir. Kavram anlamlandırılırken herhangi bir karışıklığa mahal vermemek adına özel hukuk alanına giren tahkimler için milletlerarası ticari tahkim kullanılmaktadır.

Yukarıda anlatılanlardan anlaşılacağı üzere milli tahkim belli bir ülkenin hukuk sistemine bağlıyken milletlerarası ticari tahkim belli bir ülkenin hukuk sistemine bağlı olmayacaktır.

III. YAP İŞLET DEVRET MODELİ**A. Yap - İşlet - Devret**

Yap-İşlet-Devret ("YİD") Modeli, kamu idareleri tarafından yönetilen tesislerin özelleştirme çalışmaları sonucunda özel sektör tarafından finansmanı ve kurulumu sağlanan, işletme sürecinin yeterli kar gerçekleştikten sonra ise idareye devrine imkân veren bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel sektörde yer alan bütçe kaynaklarından ve geçmişten gelen bilgi/ birikimlerinden yararlanan bu model kamu özel iş birlikleri arasından en göz önünde olanıdır.

FOOTNOTE

¹⁶ Yaşar Karayalçın, Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü (Tahkim), Batider, V. XIX, Iss. 3, Ankara, 1998, p. 10-11.

DİPNOT

¹⁶ Yaşar Karayalçın, Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü (Tahkim), Batider, C. XIX, S. 3, Ankara, 1998, s. 10-11.

PART 9

Although there are older examples in the Build - Operate - Transfer model constructions, the foundation of this model was laid in the 17th century and the most popular examples were also created in this period. The establishment and operation of the Suez Canal, the creation of the Trans-Siberian railways and the Eiffel Tower are some of the most important developments that took place in this period¹⁷.

B. Public Private Collaborations And Build-Operate-Transfer Model

Public-private partnership practices are seen as a new concept, although they date back to the ancient Greek or Roman period. This is due to the fact that it takes time for techniques to become established, that international institutions and organizations are slow to support them, and that implementation in industrialized nations comes later. In the 1980s, when the influence of the states in the economy decreased and the role of the private sector grew, the concept of privatization was also adopted in this period. Although public-private partnerships were initially used in large projects as a field of use, over time it took its place in relatively small services to energy or highway projects.

When it comes to public-private cooperation, more than one model comes to mind, and these models have been developed from the past to the present. Some of these models are;

“• Design-Construct-Manage-Finance

- Design-Build-Operate
- Design-Build-Finance-Operate
- Build-Own-Maintain
- Build-Own-Operate
- Build-Develop-Operate
- Build-Operate-Transfer
- Build-Own-Operate-Transfer
- Build-Rent-Transfer
- Build-Rent-Own-Transfer
- Build-Lease-Operate-Transfer

Yap-İşlet-Devret modeli yapılarda her ne kadar daha eskilere dayanan örnekler yer alsada esasen bu modelin temeli 17. yüzyılda atılmış olup en gözde örnekleri de yine bu dönemde meydana gelmiştir. Paris’in içme suyunun elde edilmesi amacıyla özel sektöre devredilmesi, Süveyş Kanalı’nın kurulması ve işletilmesi, Trans-Siberian demiryollarının oluşturulması ve Eyfel Kulesi bu dönemde gerçekleşen en önemli gelişmelerden bazılarıdır¹⁷.

B. Kamu Özel İş Birlikleri Ve Yap - İşlet- Devret Modeli

Kamu özel iş birliği uygulamaları her ne kadar Eski Yunan veya Roma dönemi gibi uzak geçmişe dayansa da yeni bir konsept olarak görülmektedir. Bunun sebebi ise uygulamaların düzenli hale gelmesinin zaman alması, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından geç desteklenmesi ve son olarak gelişmiş ülkelerde uygulama alanı bulmasının geç bir tarihte meydana gelmesi olarak sayılabilir. Devletlerin ekonomide etkisinin azaldığı ve buna karşın özel sektörün rolünün büyüdüğü 1980’li yıllarda değişim başlamış olmakla beraber özelleştirme kavramı da bu dönemde benimsenmiştir. Kamu özel iş birlikleri kullanım alanı olarak başlarda büyük projelerde kullanılsa da zamanla enerji veya otoyol projelerine nispeten küçük hizmetlerde yerini almıştır.

Kamu özel iş birliği denildiğinde akla birden fazla model gelmekte olup bu modeller geçmişten günümüze geliştirilmektedir. Bu modellerin bazıları;

“Tasarla İnşa Et Yönet Finanse Et (Design-construct-manage-finance)

- Tasarla Yap İşlet (Design-build-operate)
- Tasarla Yap Finanse Et İşlet (Design-build-finance-operate)
- Yap Sahip Ol İdame Et (Build-own-maintain)
- Yap Sahip Ol İşlet (Build-own-operate)
- Yap Geliştir İşlet (Build-develop-operate)
- Yap İşlet Devret (Build-operate-transfer)
- Yap Sahip Ol İşlet Devret (Build-own-operate-transfer)
- Yap Kirala Devret (Build-rent-transfer)

• Build-Transfer-Operate

• Buy-Build-Operate

• Lease-Own-Operate or Lease-Develop-operate”

In the Build-Operate-Transfer model, the main application is the construction and operation of the project financed by a private person selected by the administration and transferring it to the administration or another private person selected by tender after the contract period expires. Although the BOT model is the most popular model among the models listed above, it is a model that finds the most application area and forms the basis for public-private partnerships. Although transportation is the place where this model, which is widely used in our country, finds the most application area, the energy sector follows the transportation sector in the second place.

C. Build Operate Transfer Model Implementation In Turkey

The implementation of the Build-Operate-Transfer model in Turkey is based on the aim of creating investments that need resources and technical knowledge, although it is a controversial issue that it took place in 1994. This model, which paves the way for the projects planned to be carried out in Turkey since 1994, regardless of whether there are domestic or foreign investors, aims to increase employment.

The realization of infrastructure facilities and investments of strategic importance in developing countries is of great importance, and the biggest obstacle to the realization of these investment projects is the lack of resources¹⁸. While the problem of lack of resources is usually in question in large-scale projects, small-scale projects can mostly be met from internal financing resources¹⁹. When there is a lack of resources, external resources can be applied, and when external resources are requested, issues such as the development of the requesting country, sources of income, the reliability of the

• Yap Kirala Sahip Ol- Devret (Build-rent-own-transfer)

• Yap Kirala İşlet Devret (Build-lease-operate-transfer)

• Yap Devret İşlet (Build-transfer-operate)

• Al Yap İşlet (Buy-build-operate)

• Kirala Sahip Ol İşlet (Lease-own-operate)-veya Kirala Geliştir İşlet (Lease-develop-operate)”

olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yap-İşlet-Devret modelinde esas uygulama idarece seçilen bir özel kişi tarafından finanse edilen projenin yapılıp işletilmesi ve sözleşme süresi sona erdikten sonra yeniden idareye veya ihale yolu ile seçilen bir başka özel kişiye devredilmesidir. YİD modeli yukarıda sıralanan modeller arasında en gözde model olmakla beraber en çok uygulama alanı bulan ve kamu özel iş birliklerine temel oluşturan bir modeldir. Ülkemizde de yaygın şekilde kullanılan bu modelin en fazla uygulama alanı bulunduğu sektör ulaşım olmakla beraber enerji sektörü ise ikinci sırada ulaşım sektörünü takip etmektedir.

C. Türkiye’de Yap İşlet Devret Modeli Uygulaması

Yap-İşlet-Devret modelinin Türkiye’de uygulanmasının 1994 yılında gerçekleşmiş olması tartışmalı bir konu olmakla beraber kaynak ve teknik bilgi ihtiyacı olan yatırımların meydana getirilmesi amacıyla dayanmaktadır. 1994 senesinden beri yerli ve yabancı yatırımcı olması fark etmeksizin Türkiye’de yapılması planlanan projelerin önünü açan bu model istihdamda artışı hedeflemektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde altyapı tesislerinin ve stratejik önem taşıyan yatırımların gerçekleştirilmesi fazlasıyla önem arz etmekte olup, bu yatırım projelerinin hayata geçirilmesindeki en büyük engel, kaynak yetersizliğidir¹⁸. Kaynak yetersizliği sorunu, genellikle büyük ölçekli projelerde söz konusu olurken, küçük ölçekli projeler ise çoğunlukla iç finansman kaynaklarından karşılanabilmektedir¹⁹. Kaynak yetersizliği söz konusu olduğunda ise dış kaynaklara başvurulabilmektedir ve dış kaynak isteminde bulunulduğunda ise talepte bulunan ülkenin gelişmişliği, kazanç kaynakları, ekonomik ve siyasi ortamının güvenilirliği gibi

FOOTNOTE

¹⁷ Güzin Pekgüçlü Karabulut, Türk Hukukunda Yap-İşlet-Devret (YİD) Sözleşmesi, Doktora Tezi, Ankara 2005, p. 22.

¹⁸ Kadir Özer, Yap-İşlet-Devret Modeli ve Türkiye Uygulamaları. Ziraat Mühendisliği, January-June 2012, p. 358, s. 33.

¹⁹ Özer, p. 33.

DİPNOT

¹⁷ Güzin Pekgüçlü Karabulut, Türk Hukukunda Yap-İşlet-Devret (YİD) Sözleşmesi, Doktora Tezi, Ankara 2005, s. 22.

¹⁸ Kadir Özer, Yap-İşlet-Devret Modeli ve Türkiye Uygulamaları. Ziraat Mühendisliği, Ocak-Haziran 2012, s. 358, s. 33.

¹⁹ Özer, s. 33.

PART 9

economic and political environment play an important role in the transfer of external resources²⁰.

D. Advantages And Disadvantages Of The Build-Operate-Transfer Model

Although the Build-Operate-Transfer model is an ongoing model in different countries in the world under different names, its arrival in our country is aimed at encouraging foreign capital to be brought into the country. It has some advantages and disadvantages in this regard.

These advantages can be listed as "Completion of the project on time or earlier, understanding of good management and effective management, benefiting from research, development, experience, technology and knowledge of foreign companies, adding foreign capital to the existing resources in the economy, making investments with foreign resources and increasing the total savings in the country"²¹.

On the other hand, disadvantages are, "Even if there might not be much of an investment burden at first, this could change in the upcoming years. Depending on the cost and profitability, the investment may be more expensive than what would be obtained by conventional means, and it may take several years for the facilities to begin operating as a consequence of the investment. This raises the possibility of social and economic issues

hususlar dış kaynak aktarımında önemli rol oynamaktadır²⁰.

D. Yap İşlet Devret Modelinin Avantaj Ve Dezavantajları

Yap-İşlet-Devret modeli dünyada farklı ülkelerde farklı adlar altında uygulanması süregelen bir model olmakla beraber ülkemizdeki gelişmiş yabancı sermayenin yurtiçine getirilmesine teşvik amaçlıdır. Bu hususta birtakım avantaj ve dezavantajları bünyesinde barındırmaktadır.

Avantajları; "Projenin zamanında veya daha önce tamamlanması, iyi yönetim ve etkin işletmecilik anlayışı, yabancı şirketlerin araştırma, geliştirme, deneyim, teknoloji ve bilgi birikimlerinden yararlanma, yabancı sermayeyi ülkeye çekerek ekonomideki mevcut kaynaklara ekleme, yatırımları yabancı kaynakla gerçekleştirerek, ülke içinde toplam tasarrufları artırma imkânı sağlaması" sayılabilir²¹.

Dezavantajları ise; "Başlangıçta yatırımın yükü hafif olacağından, gelecek yıllarda bu durum tersine dönebilir. Yatırımın maliyeti normal yollarla gerçekleştirilen fiyattan üzerine çıkabilir, gerçekleştirilecek yatırımın sonucunda tesislerin işletilme süresi maliyet ve karlılığına göre uzun yılları gerektirebilir. Bu durum ise bu zaman diliminde ekonomik ve sosyal sorunlarla karşılaşma ihtimalini artırmaktadır. Sürenin uzun olması iktidara gelen

at this time. The protracted time may even clash with the social and economic agendas of the incoming cadres, leading to international issues"²².

The success of the BOT model can be attributed to the appropriateness of the project designs, the appropriateness of the agreements, the support of the legal system for the projects and the responsible behavior of the parties. If we list the factors affecting the success of this model; "As the operating period requires many years, political problems, the need for the project of the country to be invested, the reliable environment and conditions for foreign capital and investors, the economic profitability of the country to be invested, the financiers and other parties (state on behalf of the invested country, joint venture company, shareholders), financiers, builders, operators, buyers) to fulfill their responsibilities"²³.

E. Legal Quality Of The Build Operate Transfer Model

1. Contract Characteristics of the BOT Model

When the legal nature of the BOT model is examined, the first thing to mention is that there is a contractual relationship. It is the Decision of the Council of Ministers No. 94/5907, issued pursuant to the Law No. 3996, where such contracts will enter into force upon signing²⁴. The subject of BOT contracts is the provision of financing between the administration and the investor, the determination of many issues such as the duration of the contract and costs.

2. Qualification of BOT: Sui Generis

The BOT model has created a structure of its own when the performances of two typical contracts are combined and the counter-performs are replaced by the finance element. In this model, the main aim of the investor is to have the right to operate the investment in return for financing, while the administration's is to provide the financing of the investment by the investor. As a result of the combination of more than one typical contract acts, the BOT model, which has a mixed form, has been formed.

kadroların ekonomik ve sosyal politikalarıyla çelişerek ülkeler arası sorunlar bile ortaya çıkabilir."²² olmasıdır.

YİD modelinin başarısı; meydana getirilen projelerin tasarılarının uygunluğu, anlaşmaların yerindeliği, hukuki düzenin projeleri desteklemesi ve tarafların sorumluluk bilinci ile hareket etmeleri şartlarına bağlanabilmektedir. Bu modelin başarısına etki eden faktörleri sıralayacak olursak; "İşletme dönemi uzun yıllar gerektirdiği için politik sorunlarla karşılaşılması, yatırım yapılacak ülkenin projeye olan gereksinimi, yabancı sermaye ve yatırımcı için güvenilir ortam ve şartlar, yatırım yapılacak ülkenin iktisadi rantabilitesi, Finansörlerin ve diğer tarafların (yatırım yapılan ülke adına devlet, ortak girişim şirketi, hissedarlar, finansörler, inşaa edenler, işleticiler, satın alıcılar) üstlendikleri sorumlulukları yerine getirmeleri" olacaktır²³.

E. Yap İşlet Devret Modelinin Hukuki Niteliği

1. YİD Modelinin Sözleşme Olma Niteliği

YİD modelinin hukuki niteliği irdelendiğinde ilk olarak belirtilmesi gereken, arada bir sözleşme ilişkisi bulunmasıdır. Bu tür sözleşmelerin imzalanarak yürürlüğe gireceği 3996 Sayılı Kanun'a istinaden çıkarılan 94/5907 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'dır²⁴. YİD sözleşmelerinin konusu idare ile yatırımcı arasında finansmanın temini, sözleşme süresi ve masraflar gibi birçok konunun belirlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. YİD Sui Generis Olma Niteliği

YİD modeli iki tipik sözleşmenin edimleri birleşip karşı edimlerin yerini finans unsuru almasıyla kendine ait bir yapı oluşturmuştur. Bu modelde yatırımcının asıl gayesi finansmanın sağlanması karşılığında yatırımı işletme hakkına haiz olmak iken idarenin ise yatırımın finansmanının yatırımcı tarafından sağlanmasıdır. Birden fazla tipik sözleşme edimlerinin bir araya gelmesi sonucu karma bir şekle sahip olan YİD modeli oluşmuştur.

FOOTNOTE

20 Özer, p. 33.

21 Özer, p. 32.

22 Özer, p. 32.

23 Özer, p. 33.

24 Pekgüçlü Karabulut, p. 36.

DİPNOT

20 Özer, s. 33.

21 Özer, s. 32.

22 Özer, s. 32.

23 Özer, s. 33.

24 Pekgüçlü Karabulut, s. 36.

PART 9

3. Qualification of BOT: Being a Fully Bilateral Contract

The Build-Operate-Transfer model consists of a relationship that exists within the framework of the buying-giving balance, that is, one of the parties owes the other party of the contract in order to create a debt obligation to itself. In this case, BOT is a type of contract that imposes debts on both parties.

4. Qualification of BOT: Having a Permanent Debt Relationship

BOT model contracts are always effective since the performance of the obligations will take place continuously within a certain period of time.

F. Termination Of Build - Operate - Transfer Contract

In general, although the investment period and the operating period are specified in BOT contracts, there are also BOT models that do not have a predetermined contract period. In BOT contracts for which the contract period is determined, it will automatically terminate following the expiration of the period, and in BOT contracts with an indefinite contract time, the period for giving notice of termination is defined as reasonable.

In the event that there is a reason that absolutely prevents the debtor from realizing the imposition and is not due to the debtor's own fault, it is accepted that the impossibility has occurred and if this reason is evident, the contractual relationship will not be terminated and the default provisions will be applied. However, if this obstacle makes the continuation of the contractual relationship unbearable, the termination of the contract with just cause or termination due to impossibility will come to the fore²⁵.

IV. BOT MODEL AND INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION

If we examine the applicability of international commercial arbitration in terms of foreign investors investing with the BOT model; While agreements are mostly made with foreign investors within the framework of concession agreements, international agreements are signed in many areas such

3. YİD Tam İki Tarafa Borç Yükle-yen Bir Sözleşme Olma Niteliği

Yap-İşlet-Devret modeli alma-verme dengesi çerçevesinde varlığını sürdüren yani taraflardan birinin sözleşmenin karşı tarafını kendisine karşı borç yükümlülüğü doğurmak amacıyla borçlandığı bir ilişkiden oluşmaktadır. Bu durumda YİD tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme türüdür.

4. YİD Sürekli Borç İlişkisi Olma Niteliği

YİD modeli sözleşmeler, edimlerin ifası belirli bir süre içerisinde devamlı olarak gerçekleşeceğinden sürekli edimlidir.

F. YİD Sözleşmesinin Feshi

Genelde YİD sözleşmelerinde yatırım dönemine ve işletme dönemine ait süreler belirtilse de önceden belirlenmiş bir sözleşme süresinin bulunmadığı YİD modelleri de karşımıza çıkabilmektedir. Sözleşme süresi belirli olan YİD sözleşmelerinde sürenin sona ermesini müteakiben kendiliğinden sona erme durumu meydana gelecek olup yatırım ve işletme süresi belirli olmayan YİD sözleşmelerinde fesih ihbarının yapılması için öngörülen süre makul süre olarak tanımlanmaktadır.

Borçlunun ivaz sonucunu gerçekleştirmesini mutlak suretle önüne geçen ve borçlunun bizzat kusurundan kaynaklanmayan bir sebebin varlığı halinde imkansızlığın meydana geldiği kabul edilerek ve bu sebebin sâri olması durumunda sözleşme ilişkisi sona ermeyecek olup temerrüt hükümleri uygulanacaktır. Ancak işbu engel sözleşme ilişkisinin devamını sözleşmenin hitamını katlanılmaz hale getiriyorsa sözleşmenin haklı nedenle feshi ya da imkansızlık sebebiyle feshi durumu gündeme gelecektir²⁵.

IV. YİD MODELİ VE ULUSLARARASI TİCARİ TAHKİM

YİD modeli ile yatırım yapan yabancı yatırımcılar bakımından uluslararası ticari tahkimin uygulanabilirliğini inceleyecek olursak; yabancı yatırımcılar ile çoğunlukla imtiyaz sözleşmeleri çerçevesinde anlaşmalar yapılmakla birlikte, YİD çerçevesinde de boru hattı inşası, yol yapımı, baraj ve yol inşası

as pipeline construction, road construction, dam and road construction within the framework of BOT. In this context, ICSID (International Convention on the Settlement of Investment Disputes) is an international arbitration institution established for legal dispute resolution and conciliation. Through this process, disputes regarding international investments are resolved through activities carried out similar to the mediation mechanism.

A. ICSID Arbitration Process

In this part of the article, the conflicts in the Build-Operate-Transfer model will be discussed through a concrete example. For this purpose, the ICSID Arbitration Process will be explained first and then the case between PSEG Global Inc. and Konya İlgin Elektrik Üretim ve Ticaret Limited Şirketi before ICSID will be explained.. According to that;

The establishment of ICSID (International Center for The Settlement of Investment Disputes), also known as the International Center for the Settlement of Investment Disputes, dates back to the 1960s. The main duty of the Center is to resolve the investment disputes that may arise between the citizens of one state and the citizens of another state through arbitration²⁶. Since the main reason for the establishment of this center is the "Washington Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Citizens of Other States", it is accepted as a condition that at least one of the parties who can apply to this center is a member of this convention²⁷. In order for the disputes that may arise to be resolved in this resolution center, the will of the parties to apply must agree. In addition to being a member of the convention, the states that are parties to the dispute must have a treaty showing their mutual consent to the application in order for the Center to be authorized. In summary; In the event of a dispute arising from an investment, if at least one of the parties to this dispute is a member of the convention and the citizenship of the other party belongs to another state, and if there is a written agreement that the dispute that may arise between them will be resolved by the center, then ICSID is authorized to settle. In the meantime, it should be noted that the fact that the investor is a natural or legal person has no effect on the application to

gibi birçok alanda uluslararası sözleşmeler imzalanmaktadır. Bu kapsamda Uluslararası Yatırım Anlaşmaları doğrultusunda oluşabilecek ihtilaflarda çözüm süreci olarak ICSID (International Convention on the Settlement of Investment Disputes); hukuki anlaşmazlık çözümü ve uzlaşma için kurulmuş uluslararası bir tahkim kurumunu teşkil eder. Bu süreç ile uluslararası yatırımlara ilişkin anlaşmazlıklar arabuluculuk mekanizmasına benzer olarak yürütülen faaliyetler aracılığıyla çözüme kavuşturulur.

A. ICSID Tahkim Süreci

Makalenin bu kısmında Yap-İşlet-Devret modelinde çıkan uyuşmazlıklar somut bir örnek üzerinden anlatılarak irdelenecektir. Bu amaçla öncelikle ICSID Tahkim Süreci açıklanıp daha sonra PSEG Global Inc. Ve Konya İlgin Elektrik Üretim ve Ticaret Limited Şirketi arasında ICSID nezdinde görülen dava açıklanacaktır. Buna göre;

ICSID (International Center For The Settlement Of Investment Disputes) bir diğer adı ile Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü İçin Milletlerarası Merkez'in ("Merkez") kuruluşu 1960'lara dayanmaktadır. Merkezin asli görevi bir devletin vatandaşları ile diğer bir devletin vatandaşları arasında doğabilecek olan yatırım uyuşmazlıklarının tahkim yoluyla çözülmesidir²⁶. Bu merkezin kurulmasının asıl sebebi "Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Hakkında Washington Konvansiyonu" olduğundan bu merkeze başvurabilecek olan taraflardan en az birinin bu konvansiyona üye olması şart olarak kabul edilmektedir²⁷. Ortaya çıkabilecek olan uyuşmazlıkların işbu çözüm merkezinde çözülebilemesi için tarafların başvuru iradesinin uyuşması gerekmektedir. Uyuşmazlığın tarafı olan devletlerin konvansiyona üye olmalarının yanı sıra başvuruda karşılıklı irade uyumlarını gösteren bir sözleşmenin bulunması, Merkez'in yetkili kılınması için gerekliliktir. Özetle; yatırımdan kaynaklı bir uyuşmazlığın varlığı halinde, bu uyuşmazlık taraflarından en az biri konvansiyona üye ve diğer tarafın vatandaşlığı diğer bir devlete aitse ve aralarında çıkabilecek uyuşmazlığın merkez tarafından çözümleneceğine dair yazılı bir anlaşma var ise, çözümde ICSID yetkilidir. Bu arada belirtmek gerekir ki yatırımcının gerçek veya tüzel kişi bulunmamasıyla beraber vatansızlar ve mülteciler için Merkez'e başvuru yolu kapalıdır²⁸.

DİPNOT

25 Pekgüçlü Karabulut, s. 539.

26 Christophe Imhoos/ Herman Verbist, Arbitration and Alternative Dispute Resolution: How To Settle International Business Disputes, Geneva, 2001, s. 62.

27 Ergin Nomer/ Nuray Ekşi/ Günseli Öztekin Gelgel, Milletlerarası Tahkim Hukuku, Cilt:1, İstanbul, 2008, s.133-146.

28 Faruk Kerem Giray, Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında Öngörülen İhtilaf Çözüm Yolları, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 17, S. 1-2, 1997, s. 224.

FOOTNOTE

25 Pekgüçlü Karabulut, p. 539.

26 Christophe Imhoos/ Herman Verbist, Arbitration and Alternative Dispute Resolution: How To Settle International Business Disputes, Geneva, 2001, p. 62.

27 Ergin Nomer/ Nuray Ekşi/ Günseli Öztekin Gelgel, Milletlerarası Tahkim Hukuku, Cilt:1, İstanbul, 2008, p. 133-146.

PART 9

the Center, but the way of application to the Center is closed for stateless people and refugees²⁸.

From the moment the parties to the dispute transfer the solution to the Center, it is not possible to return from this point with a unilateral declaration of will, because after this moment of decision, the resolution of the dispute is transferred to the arbitrator. The law to be applied in this dispute, in which the parties apply for resolution, is decided by the parties, but if there is no agreement between the parties, the law determined in the convention is applied.

B. ICSID Arbitration Case Between Pseg Global Inc. And Konya Ilgın Elektrik Üretim Ve Ticaret Limit Şirketi

PSEG Global was found to be right in the lawsuit filed against Konya Ilgın Elektrik Üretim ve Ticaret Limited Şirketi before ICSID on May 2, 2002, and paid 65% of the legal expenses in addition to the compensation of 9.000.000 USD as a result of the arbitration. The basis of the case is based on the BIT (Bilateral Investment Treaty), which entered into force in 1990 between Turkey and the USA.

The underlying issue of the dispute is whether the Build-Operate-Transfer model is subject to administrative or private law. When the period of the contract is examined, the Build - Operate - Transfer model projects are subject to the Council of State, but with the Constitutional amendment made in 1999, these projects started to be evaluated within the scope of private law. In accordance with the agreement made between the investor and the Ministry of Energy and Natural Resources in 1996, the construction and operation of Konya Ilgın Power Plant with BOT is within the scope of private law pursuant to the law numbered 3996 enacted in 1994. According to a decision of the Constitutional Court in 1998, Law No. 3996 was annulled on the grounds that BOT projects were subject to public law instead of private law²⁹. PSEG, which applied to the Council of State after the annulment decision, received permission that this agreement was in the nature of a concession agreement. However, while the Council of State made this decision, it approved the concession agreement by removing the ICSID arbitration method, which is the trial procedure, from

Uyuşmazlığın tarafları çözümü Merkez'e devrettikleri andan itibaren bu noktadan dönüş tek taraflı irade beyanı ile mümkün değildir, çünkü bu kararlaştırma anından sonra uyuşmazlığın çözümü hakeme devredilmektedir. Tarafların çözüm amacıyla başvurduğu bu uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk taraflarca kararlaştırılmaktadır ancak taraflar arasında bir anlaşma bulunmuyorsa konvansiyonda belirlenen hukuk uygulanmaktadır.

B. Pseg Global Inc. Ve Konya Ilgın Elektrik Üretim Ve Ticaret Limited Şirketi Arasında Görülen Icsid Tahkim Davası

PSEG Global Inc. Konya Ilgın Elektrik Üretim ve Ticaret Limited Şirketi'ne ICSID nezdinde 2 Mayıs 2002 tarihinde açtığı davada haklı bulunmuş ve tahkim sonucunda 9.000.000 USD tazminata ek yargı giderlerinin %65'ini ödetmiştir. Davanın temeli Türkiye ve ABD arasında 1990 yılında yürürlüğe giren BIT'ye (Bilateral Investment Treaty) dayanmaktadır.

Uyuşmazlığın temelinde yatan, Yap-İşlet-Devret modelinin idare hukukuna mı yoksa özel hukuka mı tabi olduğu sorudur. Sözleşmenin yapıldığı dönem incelendiğinde Yap-İşlet-Devret modeli projeler Danıştay'a tabi olmakla beraber 1999 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile bu projeler özel hukuk kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır. 1996 yılında yatırımcı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında yapılan sözleşme uyarınca Konya Ilgın Elektrik Santrali'nin YİD ile yapılıp işletilmesi 1994 senesinde çıkarılan 3996 Sayılı kanuna istinaden özel hukuk kapsamına girmektedir. 1998 senesinde Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir karara göre YİD projelerinin özel hukuk yerine kamu hukukuna tabi olması gerekçesiyle 3996 Sayılı Kanun iptal edilmiştir²⁹. İptal kararının ardından Danıştay'a başvuruda bulunan PSEG bu anlaşma sözleşmesinin bir imtiyaz sözleşmesi niteliğinde olduğuna dair izin almıştır. Ancak Danıştay bu kararı verirken asıl sözleşme metninden yargılama usulü olan ICSID tahkim yolunu çıkartarak imtiyaz sözleşmesine onay vermiştir. Davacı şirket PSEG buna karşın herhangi bir uyuşmazlık durumunda tahkim yoluna başvuracağı hükmünü saklı tuttuğunu Enerji ve

the original contract text. Despite this, the plaintiff company PSEG has announced that it reserves the provision that it will resort to arbitration in case of any dispute by making a notification to the Ministry of Energy and Natural Resources ("Ministry"). Although the applicant company, which applied to the Ministry, accepted some financial privileges requested by the Ministry as a result of these applications, it did not approve all revisions of the contract made by the Ministry. Following the silence of the Administration as a result of these applications, with a new legislation enacted in 2001, the realization of the project planned between PSEG and TEAŞ became impossible³⁰. As a result of the new law enacted, a one year term was imposed on the agreements, and this project, which was planned to be made with TEAŞ, was completely canceled and PSEG resorted to ICSID arbitration. Claims made by the plaintiff company while applying for arbitration: malicious sanctions, arbitrariness of sanctions, Constitution is in violation of Article 48 and the expectations presented by the Administration remain unfulfilled. In Turkey's defenses against the Plaintiff Company, it is seen that the Build-Operate-Transfer model contracts cannot be adapted according to the investor's conditions, and in addition, there are allegations that the investor has attitudes that are contrary to this contract.

PSEG was found to be justified in the arbitration proceedings, since the terms of the arbitration committee could not be regulat-

Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na ("Bakanlık") bir bildirimde bulunarak duyurmuştur. Bakanlık'a başvuruda bulunan davacı şirket bu başvurular sonucunda Bakanlık tarafından istenilen bazı mali ayrıcalıkları kabul etse de sözleşmenin Bakanlık tarafından yapılan tüm revizelerine onay vermemiştir. Yapılan bu başvurular sonucunda İdare'nin sessiz kalmasını müteakiben 2001 yılında çıkarılan yeni bir mevzuat ile PSEG ve TEAŞ arasında yapılması planlanan projenin gerçekleştirilmesi imkânsız hale gelmiştir³⁰. Çıkarılan yeni kanun sonucunda anlaşmalara 1 yıllık süre şartı koyulduğundan TEAŞ ile yapılması planlanan bu projenin tamamıyla iptal olmasıyla birlikte PSEG, ICSID tahkim yoluna başvurmuştur. Davacı şirketin tahkim yoluna başvurma esnasında öne sürdüğü iddialar: kötü niyetli yaptırımlar, yaptırımların keyfiliği, T.C. Anayasası 48. maddeye aykırılık ve İdare tarafından sunulan beklentilerin karşılıksız kalması yönündedir. Türkiye'nin ise Davacı Şirket'e karşı sunduğu savunmalarında Yap-İşlet-Devret modeli sözleşmelerin yatırımcı şartlarına göre uyarlanamayacağı ve buna ek olarak yatırımcının bu sözleşmeye aykırılık teşkil eden tutumlarının olduğu iddiaları görülmektedir.

Yapılan tahkim yargılamasında hakem heyeti sözleşme şartlarının yatırımcı aleyhine düzenlenemeyeceğini ve Yap-İşlet-Devret modeli yatırımlarda teşvik esas alındığından PSEG haklı bulunmuştur. Buna ek olarak Türkiye'nin yatırımcı şirket ile görüşme yapmama gibi tutumlarını hakkaniyete aykırı bulmakla beraber, davacının beyanı olan

FOOTNOTE

²⁸ Faruk Kerem Giray, Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında Öngörülen İhtilaf Çözüm Yolları, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, V. 17, İss. 1-2, 1997, p. 224.

²⁹ Anayasa Mahkemesi 26/3/1997 Tarih, E.: 1996/63, K.: 1997/40.

³⁰ 4628 sayılı ve 20/2/2001 tarihli Elektrik Piyasası Kanunu 3/3/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmî Gazete.

DİPNOT

²⁹ Anayasa Mahkemesi 26/3/1997 Tarih, E.: 1996/63, K.: 1997/40.

³⁰ 4628 sayılı ve 20/2/2001 tarihli Elektrik Piyasası Kanunu 3/3/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmî Gazete.

PART 9

ed against the investor and the Build-Operate-Transfer model was based on incentives for investments. In addition, arbitration committee declared that although it found Turkey's attitude of not meeting with the investor company to be unfair, it did not bear the title of bad faith, which is the statement of the plaintiff. The legislative changes that occurred during the implementation of the project were evaluated as non-compliance with the state's obligation to act fairly. As a result of this arbitration, Turkey was found to be unfair and sentenced to cover 65% of the litigation expenses in addition to the compensation of 9.000.000 USD.

V. CONCLUSION

The BOT model, which emerged in a period of increasing privatization and globalization, has enabled foreign capital to come to the country thanks to the bids made with the model, thus saving foreign currency and transferring new technology, and today it has become a typical practice for some service areas, no longer being an alternative method in the organization and financing of services. International commercial arbitration plays a vital role in resolving disputes that may arise during the BOT process. Because foreign investors, in particular, want to resolve a possible dispute through international commercial arbitration, the applicability of this method encourages foreign investors.

According to the International Arbitration Law: Legal risks are an important issue that negatively affects the repayment of the loan received in the BOT process or the equity capital used by the investor. Investors desire to be convinced of how the right to property is observed in the legal system in the country, the scope and consequences of liability clauses, how the trial process works in legal dispute resolution and how reliable this legal order is. As a guarantee against legal risk, "arbitration records" can be arranged in the contract, with the thought that the state will be in a more advantageous position in the case to be heard in the country of the investing state in public investments and a fair trial cannot be held.

kötü niyet sıfatını taşımadığını açıklamıştır. Projenin yapılması esnasında meydana gelen mevzuat değişikliklerini devletin adaletli davranma yükümlülüğüne uymaması olarak değerlendirmiştir. Bu tahkim yargılaması sonucunda haksız bulunan Türkiye 9.000.000 USD tazminata ek olarak yargılama giderlerinin %65'ini karşılama cezasına mahkûm edilmiştir.

V. SONUÇ

Özelleşme ve globalleşmenin arttığı dönemde ortaya çıkan YİD modeli, modelle birlikte yapılan teklifler sayesinde ülkeye yabancı sermayenin gelmesi ve böylece döviz tasarrufu ile yeni teknoloji transferi sağlanmış olup günümüzde artık bazı hizmet alanları açısından, hizmetlerin örgütlenmesi ve finansmanında alternatif yöntem olmaktan çıkarak tipik bir uygulama haline dönüşmüştür. YİD sürecinde ortaya çıkabilecek olan uyuşmazlıkların çözümü bakımından uluslararası ticari tahkim hayati bir rol oynamaktadır. Zira özellikle yabancı yatırımcılar, olası bir uyuşmazlığı uluslararası ticari tahkim yolu ile çözmek istedikleri için, bu yöntemin uygulanabilir olması yabancı yatırımcıları teşvik etmektedir.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'na göre; Hukuki riskler, YİD sürecinde alınan kredinin veya yatırımcının kullandığı öz sermayenin geri ödenmesini negatif yönde etkileyen önemli bir husustur. Yatırımcılar, ülkedeki hukuk sisteminde mülkiyet hakkının nasıl gözetildiği, sorumluluk maddelerinin kapsamı ve sonuçları, hukuki uyuşmazlık çözümünde yargılama sürecinin nasıl işlediği ve bu hukuki düzenin ne derece güvenilir olduğu konusunda ikna olmayı arzulamaktadır. Hukuki riske karşı güvence olarak en çok kamu yatırımlarında yatırım sahibi devletin ülkesinde görülecek davada devletin daha avantajlı bir konumda olacağı ve adil bir yargılama gerçekleştirilemeyeceği düşüncesiyle sözleşmede "tahkim kayıtları" düzenlenebilmektedir.

BIBLIOGRAPHY

- 3533 Umumi, Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Aid Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yoluyla Halli Hakkında Kanun. (1938, 06 29). (29.06.1938 Tarihli ve 1657 Sayılı Resmî Gazete).
- 4628 sayılı ve 20/2/2001 tarihli Elektrik Piyasası Kanunu 3/3/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmî Gazete. (Tarih yok).
- 4628 sayılı ve 20/2/2001 tarihli Elektrik Piyasası Kanunu 3/3/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmî Gazete. (Tarih yok).
- ANAYASA MAHKEMESİ, T. 26/3/1997, E.: 1996/63, K.: 1997/40.
- BAHATTİN ARAS**, Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Özellikleri, 2009.
- BİLAL ERYILMAZ**, Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Hizmetler, Türk İdare Dergisi, S. Türk İdare Dergisi, 17, 1989.
- CENGİZ SERDAR KONURALP**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul 2011.
- CHRISTIAN BUHRING-UHLE**, Alternative Dispute Resolution in Business, Ohio 1999.
- CHRISTOPHE IMHOOS/ HERMAN VERBIST**, Arbitration and Alternative Dispute Resolution: How To Settle International Business Disputes, Geneva 2001.
- ERGÜN NOMER/ NURAY EKŞİ/ GÜNSELİ ÖZTEKİN GELGEL**, Milletlerarası Tahkim Hukuku (Cilt 1), İstanbul 2008.
- EROL TÜREL**, Tahkim Yargılaması, İstanbul 2004.
- FARUK KEREM GIRAY**, Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında Öngörülen İhtilaf Çözüm Yolları, 1997-1998.
- GÜZİN PEKGÜÇLÜ KARABULUT**, Türk Hukukunda Yap-İşlet-Devret (YİD) Sözleşmesi, Ankara 2005.
- HENRY J. BROWN, ARTHUR L. MARRIOTT**, ADR Principles and Practice, London 1993.
- JOHANNES WARBECK**, Alternative Dispute Resolution in the World of Business: a Comparative Analysis of the Use of ADR in the United Kingdom and Germany, 1998.
- JOHANNES WARBECK**, Alternative Dispute Resolution in the World of Business: A Comparative Analysis of the Use of ADR in the United Kingdom and Germany, Wales 1996.
- KADİR ÖZER**, Yap-İşlet-Devret Modeli ve Türkiye Uygulamaları, Ziraat Mühendisliği, 2012.
- M. KAMİL YILDIRIM**, İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında, 2007.
- MARTİN A. FREY**, Alternative Methods of Dispute Resolution, New York, 2003.
- MUSTAFA SERDAR ÖZBEK**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2009.
- MÜJGAN KARYAĞDI/ İLHAMİ ÖZTÜRK**, Vergi ve Sermaye Piyasası Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, İstanbul 2009.
- SÜHA TANRIVER**, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, 2006.
- TİMUÇİN MUŞUL/ CENGİZ SERHAT KONURALP**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul 2011.
- YAŞAR KARAYALÇIN**, Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü' (Tahkim), XIX (3), Ankara 1998.
- ZİYA AKINCI**, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, 1996.
- ZİYNET SELDA CEYLAN**, Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri, İstanbul 2000.

KAYNAKÇA

- 3533 Umumi, Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Aid Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yoluyla Halli Hakkında Kanun. (1938, 06 29). (29.06.1938 Tarihli ve 1657 Sayılı Resmî Gazete).
- 4628 sayılı ve 20/2/2001 tarihli Elektrik Piyasası Kanunu 3/3/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmî Gazete. (Tarih yok).
- 4628 sayılı ve 20/2/2001 tarihli Elektrik Piyasası Kanunu 3/3/2001 tarihli ve 24335 sayılı Resmî Gazete. (Tarih yok).
- ANAYASA MAHKEMESİ, T. 26/3/1997, E.: 1996/63, K.: 1997/40.
- BAHATTİN ARAS**, Genel Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Temel Özellikleri, 2009.
- BİLAL ERYILMAZ**, Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Hizmetler, Türk İdare Dergisi, S. Türk İdare Dergisi, 17, 1989.
- CENGİZ SERDAR KONURALP**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul 2011.
- CHRISTIAN BUHRING-UHLE**, Alternative Dispute Resolution in Business, Ohio 1999.
- CHRISTOPHE IMHOOS/ HERMAN VERBIST**, Arbitration and Alternative Dispute Resolution: How To Settle International Business Disputes, Geneva 2001.
- ERGÜN NOMER/ NURAY EKŞİ/ GÜNSELİ ÖZTEKİN GELGEL**, Milletlerarası Tahkim Hukuku (Cilt 1), İstanbul 2008.
- EROL TÜREL**, Tahkim Yargılaması, İstanbul 2004.
- FARUK KEREM GIRAY**, Türkiye'nin Taraf Olduğu İki Taraflı Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşmalarında Öngörülen İhtilaf Çözüm Yolları, 1997-1998.
- GÜZİN PEKGÜÇLÜ KARABULUT**, Türk Hukukunda Yap-İşlet-Devret (YİD) Sözleşmesi, Ankara 2005.
- HENRY J. BROWN, ARTHUR L. MARRIOTT**, ADR Principles and Practice, London 1993.
- JOHANNES WARBECK**, Alternative Dispute Resolution in the World of Business: a Comparative Analysis of the Use of ADR in the United Kingdom and Germany, 1998.
- JOHANNES WARBECK**, Alternative Dispute Resolution in the World of Business: A Comparative Analysis of the Use of ADR in the United Kingdom and Germany, Wales 1996.
- KADİR ÖZER**, Yap-İşlet-Devret Modeli ve Türkiye Uygulamaları, Ziraat Mühendisliği, 2012.
- M. KAMİL YILDIRIM**, İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında, 2007.
- MARTİN A. FREY**, Alternative Methods of Dispute Resolution, New York, 2003.
- MUSTAFA SERDAR ÖZBEK**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2009.
- MÜJGAN KARYAĞDI/ İLHAMİ ÖZTÜRK**, Vergi ve Sermaye Piyasası Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, İstanbul 2009.
- SÜHA TANRIVER**, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, 2006.
- TİMUÇİN MUŞUL/ CENGİZ SERHAT KONURALP**, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul 2011.
- YAŞAR KARAYALÇIN**, Milletlerarası Tahkimde Muhakeme Usulü' (Tahkim), XIX (3), Ankara 1998.
- ZİYA AKINCI**, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, 1996.
- ZİYNET SELDA CEYLAN**, Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri, İstanbul 2000.